

Utópikus regény (6)

Egy raj bombázó húzott el keletnek, miközben beszéltek, de csak jó idő múlva hallgattak el és figyeltek fel, zúgásuktól felkavartan.

— Türelem, Montagk. A háború majd elsöpri a „családot”. A mi kultúránk önmagát tépi szét. Maradjunk csak távol az ördög-szekértől.

— De hát valakinek készen kell állnia, ha majd minden török-szakad.

— Kicsoda? Azok, akik Milont idézik? Azok, akik azt állítják, hogy még tudnak Sophoklesről? Azok, akik a fennmaradtakat arról akarják meggyőzni, hogy az embernek mégis van jó oldala is? Az emberek egymás fejét verik csak be. Montagk, menjen csak haza. Feküdjön csak le. Miért akarja erre a kis időre amit még kalitkájában eltölt, elhítenni magával, hogy nem mókus.

— Hát maga egyáltalában nem törődik vele?

— Annyira törődöm vele, hogy egész nyomorultnak érzem magam miatta.

— Mégse akar segíteni rajtam?

— Jó éjszakát, jó éjszakát!

Montagk keze a biblia felé nyúlt. Maga is elképedt keze mozdulatán.

— Szeretné-e, ha a magáé lenne?

— Odaadnám érte a jobbkezem.

Montagk csak állt, s várta, hogy mi történik. A keze újra függetlenül tőle, újjai egyszerre elkezdtek tépni a könyvet, először a borítólapot, aztán az elsőt, a másodikat.

— Mit csinál, szerencsétlen? — ugrott fel Faber, mintha arcul ütötték volna. Rávetette magát Montagkra, de az elhárította és hagyta, hogy keze tovább működjék. Még hat lap hullott kitépve a földre. Felszedte, s összegyúrta Faber ijedt szemei előtt.

— Ne, kérem — könyörgött az öreg.

— Ki akadályozhat meg benne? Én tűzör vagyok. Felgyújthatom, ha akarom.

Faber ránézett: — Ezt nem szabad megtennie.

— Megtehetném.

— Ne tegye kérem. Ne tépje ki többet — Faber lerogyott egy székre, arca holthálvány volt, ajka remegett. — Ezt nem tudom elviselni. Mondja meg, mit akar tőlem?

— Tanítson engem.

— Nem bánom hát, legyen.

Montagk letette a könyvet. Szétfejtette, kisimogatta az összegyűrt lapokat. Az öreg elpilledten nézte.

Faber megrázta a fejét, mint aki álomból ébred.

— Montagk, van magának pénze?

— Van valamennyi. Négyszáz, ötszáz. Miért?

— Hozza el nekem. Tudok valakit, aki ötven évvel ezelőtt iskolai újságunkat nyomta. Akkor volt az még, amikor a szemeszter kezdetén „A dráma Aiszkilosztól O’Neillig” című első előadásomon egyetlen hallgatót találtam a teremben. El tudja ezt képzelni? Olyan volt, mint mikor egy gyönyörű jégszobor a napon semmivé olvad. Akkor tört ki az újságvész, sorra pusztultak a lapok. De senki sem siratta őket, senkinek sem hiányoztak. A kormányzat is rájött, hogy milyen előnyös, ha az emberek semmi mást nem olvasnak, csak a „Vonagló ajkak”-at, meg az „Ellenállhatatlan acélöklök”-et, s ő is megtette a magáét: munkába állította a tűzörséget. Szóval tudok egy munkátlan nyomdászt. Először csak néhány könyvet kellene nyomtatni, arra számítva, hogy a háború majd mindent kivet a kerékvágásból, és kedvező állapotot teremt nekünk. Csak egy pár bomba kell, s a család tagjai a televíziós falakon a fűrólyukba bújnak. Akkor a beköszöntő csendben egyszerre meghallik majd a szavunk.

Ott álltak most mindketten, nézték a könyvet az asztalon.

— Meg akartam tanulni betéve, — mondta Montagk, — de egy pillanat alatt kiröppen a fejemből. Atyaisten, pedig okvetlenül tudnom kell valamit, hogy megfelelhessenek a kapitánynak. Nagyon olvasott ember, mindenre van válasza. A szava meg olyan síma, mint a vaj. Attól tartok, hogy levesz a lábamról. Hiszen még nincs egy hete, hogy a kerozin-fecskendőt a kezemben tartottam, és azt gondoltam magamban: micsoda pokoli élvezet!

Az öreg bólintott. — Aki nem épít, az rombol. Öreg igazság ez, olyan öreg mint az emberiség és a gyermekbűnözés.

— Ügylátszik az utóbbihoz tartozom én is.

— Mindnyájunkban van belőle egy kicsi.

Montagk indult volna. — Csak ma este tudna segíteni egy kicsit, ha a kapitánnyal leszek. Valami ernyő kellene, felfogni a zivatart. Nehogy leszedjen a lábamról és elmerüljek.

Faber nem felelt semmit, csak újra félénken a hálószoba felé nézett. Montagk elkapta pillantását. — Nos?

**

Az öreg egy mély lélegzetet vett, visszatartotta, aztán lassan kiengedte. Újra lélegzett görcsös ajakkal, végre megszólalt:

— Montagk...

Feléje fordult: — Jöjjön. Kis híja, hogy el nem hagytam menni. Pipogya vagyok, s az is maradok.

Kinyitotta a hálószoba ajtaját, és bevezette Montagkot egy kis műhelybe. Az asztalon szerszámok heverték, szanaszét hajszáldrótok, orsók, kristályok.

— Mi ez? — kérdezte Montagk?

— Szégyenletes gyávaságom bizonyítéka. Hosszú évekig egyedül voltam a négy fal között, képzeletemnek falra vetett képeivel. Mindég gyengém volt a rövidhullámu leadó, s szívesen mulattam vele. A gyávaság annyira elhatalmasodott rajtam, hogy árnyékában lapuló lázadó szellemem ennek a feltalálására hajtott.

Felvett az asztalról egy kis zöldes fémtárgyat, alig nagyobb egy pisztolygolyónál.

— Hogy szereztem a pénzt hozzá? Természetesen tőzsdespekulációval, az államveszélyes munkátlan intellektuelleknek ezzel az az utolsó menedékével. Így szerkesztettem ezt meg, és vártam, vártam. Egy fél életen át vártam, hogy valaki megszólítson. Magam nem mertem senkihez sem fordulni. Akkoriban, a parkban, amikor együtt ültünk a padon, tudtam, hogy egyszer eljön majd hozzám, vagy tűzzel vagy barátsággal, már aszerint. Ez a kis készülék már hónapok óta készen vár. És én, pipogya, mégis majdnem elhagytam menni.

— Olyan mint egy kis kagyló.

— De még milyen nagyszerű kagyló, adó-vevő egyszerre. Ha a fülébe dugja Montagk, akkor kényelmesen, vén csontjaimat melegengetve itthon üldögélhetek, és veszély nélkül kihallgathatom azt, ami a tűzörségen történik, kitapasztalhatom gyenge pontjaikat. Én akár a méhkirálynő, biztosan vagyok sejtemben. Maga lesz a dolgozó méh, egy járkáló fül. Ha akarom ilyen fülelő csápokot nyujthatok ki szertesztét a városban különféle hordozók fülében, és amit hallok, értékesíthetem. Ha a dolgozó méhnek valami baja esik, én itthon ülök, biztosan, a lehető legnagyobb kényelemben, és a lehető legkisebb kockázattal. Látja, hogy biztosítottam magam, milyen megvetni való vagyok?

Montagk a kis holmit fülébe dugta. Az öreg is ugyanezt tette, s ajka megmozdult:

— Montagk.

A hang Montagk fejében visszhangzott.

— Hallom a hangját.

Faber nevetett. — Én is kitűnően hallom — mondta egészen halkán, de Montagk fejében egészen érthetően, tisztán csengett. — Menjen el a tűzörségre, ha itt az ideje. Én magával maradok. Együtt hallgatjuk meg Beatty kapitányt. Ki tudja, talán hozzánk tartozik ő is? Én majd sugalmazom, hogy mit feleljek neki. Állandó beszéd-kapcsolatban leszünk. Mondja, nem gyűlöl engem ezért az elektromos gyávaságomért? Magát kikergetem az éjszakába, én meg itt ülök a fedezékben, és ezekkel az átkozott hallgatókkal fülelem, hogy nem ütik-e le a fejét.

— Mindenki megteszi a magáét, — mondta Montagk. Aztán az öreg kezébe nyomta a bibliát. — Itt van. Majd egy másikkal pótolom ezt a könyvet, legyen ami lesz... Holnap...

— ...beszélék a munkanélküli nyomdással. Ennyit igazán megtehetek én is.

— Jó éjszakát, tanár úr.

— Nem jó éjszakát, hiszen egész éjjel együtt leszek magával, halk duruzsolásként, ha szüksége van rám. De azért: jó éjszakát és sok szerencsét!

Az ajtó megnyílt és becsukódott. Montagk kinn állt az utcán s újból eléje meredt a sötét világ.

**

Azon az éjszakán, mintha az égboltról le lehetett volna olvasni a közelgő háború gyülekező rémét. A felhők járása, a köztük felvillanó csillagok hada ébresztette a sejtelmet, hogy az égbolt leszakad, porrá és hamuvá zúzza a várost, s a hold vörös tűzzé robban szét... olyan volt az éjszaka.

Montagk kilépett a földalattiból, a pénz már ott lapult a zsebében, (járt a bankban, amely egész éjszaka nyitva volt, s robotpénztárosai éjjel-nappal fizettek), s menet közben hallgatta a híreket a fülhallgatón. — Egy millió ember hívtunk fegyverbe. Ha háborúra kerül a dolog, gyors győzelemre számíthatunk... — Zene fojtotta el a híreket.

— Tíz millió ember fegyverben — susogta Faber hangja a másik fülében. — De csak egymillió mondunk, az emberek szívesebben hallják.

— Faber.

— Igen.

— Magam nem is gondolkodom, csak végrehajtom, amit rámbíznak. Azt mondta, hozzam el a pénzt, én elhoztam. Magamnak nem jutott volna eszembe. Mit gondol, mikor kezdek el már a magam fejével gondolkozni?

— Már el is kezdte ezzel a kérdésével. Bizzék bennem.

— Azoknak minden szavát készpénznek vettem.

— Messzire is jutott vele mondhatom. Most egy ideig bizony vakon kell kormányoznia. De itt a karom, rám támaszkodhat.

— Ha most átmegegyek az ellenfél táborába, nemcsak azt akarom tenni, amit rám bíznak. Hiszen akkor nem is lenne érdemes átmennem.

— Montagk, maga máris bölcsen gondolkodik.

Montagkot vitte a mozgó lépcső hazafelé. — Beszéljen tovább.

— Olvassak magának valamit? Valamit útravalónak? Nekem úgyis csak ötórai alvásra van szükségem, s nincs dolgom. Ha akarja, az éjjel olvasással álomba ringattom. Azt mondják az ember emlékezetében megmarad, amit álmában a fülében duruzsolnak.

— Tegye, kérem.

— Nos... Nagy távolból a város tulsó végéről alig hallható lapozás nesze hallatszott. — Jób könyve.

A hold feljött Montagk feje felett, miközben haladt, ajkán lágy remegés.

Kilenc órakor ott ült az asztal mellett és vacsorázott, amikor egyszerre megszólalt a bejelentő-készülék, s Mildred úgy rohant ki a nappaliból, mint aki vulkán elől menekül. Phelpsné és Bowlesné beléptek, és azonnymban el is tűntek a vulkán gyomrában, egy-egy pohár Martini a kezükben. Montagk félbeszakította a vacsorát. Mint egy hatalmas csillár kristályainak játéka, úgy csilingelt egymásba a három asszony hangja, szakadatlan nevetésük szinte lyukat fűrt a falba, mind a három igekezett túlríkácsolni a pokoli zenebonát.

Úgy, teli szájjal, akaratlanul is odalépett a nappali ajtajához.

— Nagyszerűen festenek.

— Nagyszerűen!

— Te is ragyogó vagy ám, Millie.

— Ragyogó!

— Örülten jól festenek.

— Örülten!

Montagk benézett.

— Türelem — mondta Faber halkán.

— Nem is kellene itt lennem — mormogta Montagk maga elé.

— Jobb lenne, ha elvinném magának a pénzt.

— Lesz erre idő holnap is. Csak vigyázat!

— Hát nem csodálatos ez az adás? — kiáltotta fel Mildred.

— Csodálatos!

Az egyik falon egy nő viháncolt s közben narancsszörpöt ivott. Hogy vág egymáshoz ez a kettő? Kérdezte magában Montagk nem valami találóan. A másik falon ugyanennek a nőnek röntgenképe látszott, amint a frissítő ömlik lefelé elragadtatott gyomrába. Aztán

minden átmenet nélkül az egész szoba rakétamódon a felhők közé emelkedett, halványzöld tengerbe merült, ahol nagy lila halak vörös meg sárga halacszkákat faltak. Egy pillanat múlva rajzfilm következett, három bohóc egymás végtagjait szabdalta, falrengető bruhahával. Két perc múlva a színtér a városon kívül a versenytérre ugrott, ahol sugárhajtású autók kavarogtak, egymásnak szaladtak, szétváltak és újra összeakadtak. Montagk látta, hogy repülnek a vezetők a levegőbe.

— Millie, láttad ezt?

— Láttam, láttam!

Montagk odaért a televíziós falhoz, megragadta a főkapcsolót. A képek egyszerre szétfoszlottak, mint amikor egy ficánkoló halakkal telt medencéből egyszerre kiengedik a vizet.

Az asszonyok lassan Montagk felé fordultak, leplezetlen bosszúsággal, ellenségesen néztek rá.

— Mit gondolnak, mikor tör ki a háború? — kérdezte tőlük. — Amint látom a férjük nem jött el.

— Ó, a férj — mondta Phelpsné — mindig jön-megy, hol itt van, hol ott. Pétert tegnap hívták be. De már jövő héten itthon lesz újra, megígérte a vezérkar. Villámháború, negyvennyolc óra, s mindenki itthon lesz újra. Villámháború, a vezérkar csak tudja. Tegnap hívták be és megígérték, hogy néhány nap múlva itthon lesz, hiszen villám...

Az asszonyok nyugtalanul fészkelődnek, bosszúsán néztek a csupasz falakra.

— Nekem ugyan nem okoz gondot — folytatta Phelpsné, — ezt átengedem Péternek. Én aztán nem csinálok magamnak gondot belőle, nem én.

— Úgy van, — mondta Millie — ezt átengedjük nekik.

— Mindig más valaki esik el, nem a férj, így mondják.

— Én is ezt vallom. Senkiről sem tudok, aki a háborúban esett el. Olyanról igen, aki az ablakból zuhant le, mint Glória férje a múlt héten. De háborúban, azt nem.

— Nem, háborúban nem, — erősítette meg Phelpsné. — Péter és én egyébként megegyeztünk, semmi sírás vagy hasonló. Mindketten harmadik házasságunkban élünk, s mindegyikünk a maga életét éli. Én előre megmontam: kiki magának él. Ha elesek, mondta ő, nehogy megsirass, keress valaki mást, és ne is gondold rám többet.

— Erről jut eszembe — mondta Mildred, — láttátok az este az „ötperc szerelmet” a falon? Egy asszonyról szólt, aki...

Montagk nem szólt egy szót sem, csak állt és sorra nézte az asszonyok arcát, mint valamikor kisgyerek korában a szentek ké-

pét, amikor egy ismeretlen templomba tévedt. A fényesre mázolt szobrok arca semmitmondó volt neki, habár sokáig ott maradt a templomban és nagyon igyekezett vallásos hangulatba merülni, csak úgy nyelte a tömjént és a penészszagot, hogy valami áhitat fogja el, hogy valamit fölfedezzen a porcellánszemű és égővörös szájú szentekben. Bizony nem mondtak neki semmit, mintha egy idegen vásárban, ahol az ő pénze nem érvényes, semmiféle érzést nem tudott kisajátolni magából. Pedig meg is tapogatta a szentek fa és gipszalakjait. Most is úgy volt, itt a lakószobában, ezekkel az asszonyokkal, akik fészkelődnek a széken, cigarettára gyújtanak, fújják a füstöt s úgy igazgatják hajukat, nézegetik jajvörös körmüket, mintha tekintétől lángra gyúltak volna. Ebben a csendben most valami élvkergető, hajszozt vonás ült az arcukra. Nyújtogatták a nyakukat, amikor Montagk az utolsó falatot lenyelte, s hallgatták nehéz lélegzetét. A három csupasz fal, mint valami szörny három márványfehér homloka álomtalanul meredt rájuk. Montagknak az volt az érzése, ha megérintené ezt a három gondolatlan homlokot, finom sós verítéket érezne az újjain. Verítéket, amit ez a feszült csend váltott ki, az asszonyok belső remegése, kitörni kész türelmetlensége.

Montagk megtörte a csendet.

— Beszéljünk — mondta.

Az asszonyok nagy szemeket meresztettek rá.

— Hogy vannak a gyermekei, Phelpsné?

— Hiszen nagyon jól tudja, hogy nincsenek. Még az hiányzik csak — mondta az ingerülten, habár maga sem tudta miért.

— Én nem vagyok gyermekellenes — szolt közbe Bowlesné. — Kettőt világra is hoztam, mégpedig császármetszéssel. A gyerekek ugyan nem érnek meg annyi kinlódást, de hát mégis csak szaporodni kell az emberiségnek, nehogy kihaljjon. Aztán a gyerek néha hasonlít az emberre, és ez olyan kellemes dolog. Mind a kétszer császármetszés volt. Az orvos ugyan azt mondta, hogy az én csipőimmel ez nem szükséges, de én ragaszkodtam hozzá.

— Császármetszéssel vagy anélkül, — mondta Phelpsné —, a szülés tönkre teszi az embert, a gyerek...

— Tíz napból kilencet az iskolában töltenek. Havonta három nap ki lehet bírni őket otthon. Egyszerű az egész: beküldöm őket a televíziós szobába, és bekapcsolom. Olyan ez, akár a mosás, az ember belegyömöszöli a mosógépbe, aztán rácsukja a födelet — kacagott Bowlesné. — Nem mondhatom, hogy valami nagy gyönyörűség da hálisstennek meg tudok szabadulni tőlük.

Az asszonyok tele torokkal nevettek.

Mildred észrevette, hogy Montagk még mindig az ajtóban áll. Tapsolva kiáltott fel: — Politizáljunk egy kicsit, Guy kedvéért.

— Azt is lehet — mondta Bowlesné, — a legutóbbi választásokon, mint minden rendes ember, én is Noble elnökre szavaztam. A legcsinosabb elnök, akit valaha választottunk, nem gondoljátok?

— Kivált, ha összehasonlítjuk az ellenjelölttel, úgye?

— No, az aztán egy kis senki volt. Alacsony jelentéktelen emberke, borotvátlan is, és micsoda haja volt!

— Érthetetlen, hogy az ellenzék miért éppen őt jelölte. Ő aztán igazán nem mérkőzhetett egy ilyen szép szál elnökkel. Azonfelül egészen zavarosan beszélt is. Igaz, hogy a felét sem hallottam annak, amit mondott, de amit hallottam, az merő értelmetlenség volt.

— A tetejébe kövér is. Nem is igyekezett egy kicsit kedvezőbb színben feltűnni. Nem csoda aztán, ha Winston Noble toronymagasan győzött. Hiszen elég volt csak a nevüket hallani, mihelyt Winston Noble nevét kiírták Hubert Hoaggal szemben, előre lehetett látni az eredményt.

— A keserves úristenit — kiáltott Montag —, mit tudtok ti egyáltalában Hoagról és Nobleről?

— Hát nem láttuk őket éppen eleget vagy féléve? Még most látom, hogy szipogott örökké az a Hoag, tisztára megvadultam, valahányszor láttam.

— Ugyan mondja, Montagk úr — kérdezte Phelpsne —, hát lehet ilyen emberre szavazni?

Mildred a megtestesült kedvesség volt: — Menj el szépen az ajtóból, Guy, ne idegesíts minket.

Montagk eltűnt, de egy pillanat mulva újra megjelent, kezében könyv.

— Guy!

— Hagyjál, most már végigcsinálom.

— Mi az ott magánál, csak nem könyv? Azt hittem a szakképzést ma már csak tanfilmekkel végzik. — Phelpsne szeme idegesen rángatózott. — Vagy talán továbbképzzi magát elméletileg?

— Elmélet? Na hiszen — nevetett gúnyosan Montagk. — Ezek versek.

— Montagk! — hallatszott egész halkán.

— Hagyjon békén! — Montagkot mintha egy zúgó forgószél kapta volna el.

— Montagk, álljon meg, csak nem fog...

— Hát nem hallotta ezeket a szörnyetegeket beszélni? Nem hallotta, hogy locsognak a többi szörnyetegekről, hogy lepocskondiáznak mindent, gyermeiket, magukat, hogy fecsegnek a férjükéről és a háborúról az úristenit, én meg csak állok, és nem tudom felfogni...

— Én semmiféle háborúról nem beszéltem, ezt hangsúlyozom — tiltakozott Phelpsné.

— Ami pedig a verseket illeti, világeletemben útáltam őket — sietett kijelenteni Bowlesné.

— Hallott már valaha verset?

— Montagk! — lihegett a fülébe Faber hangja, — maga megbolondult, hiszen mindent elront!

Mind a három asszony fölugrott.

— Üljenek le!

Leültek újra.

— Én haza akarok menni — mondta Bowlesné reszketve.

— Montagk, Montagk — esengett Faber hangja, — mit akar csinálni?

— Nos, miért nem olvas fel néhány verset ebből a könyvecskéből — szólalt meg Phelpsné. — Egész érdekes lenne.

— Nem szabad — nyögte Bowlesné, — tudjátok, hogy tiltva van.

— Ugyan nézd csak Montagk urat, hát nem látod, hogy alig várja, hogy felolvashasson? Ha eleget teszünk Montagk úrnak, és szépen meghallgatjuk, akkor később bizonyosan visszatérhetünk a televíziós falhoz. — Vágyakozó pillantást vetett köröskörül a csupasz falakra.

— Montagk, ha így folytatja, kikapcsolok, és sorsára hagyom! — zümmögte újra a bogár a fülében. — Mire jó ez, mit akar tulajdonképpen?

— Ráijeszteni ezekre az asszonyokra, ezt akarom, a pokol félelmét akarom beléjük iszonyítani.

Mildred a levegőbe meredt: — Mondd, Guy, kivel beszélsz tulajdonképpen?

Mint egy tű, úgy szúrt most fülébe a szó: — Montagk, figyeljen ide, most már nincs más kiút, tegyen úgy, mintha tréfa lenne az egész, kenje el a dolgot valahogy, tegyen úgy, mintha csak színlelte volna a haragot. És aztán menjen szépen a hamvasztó kályhához, és dobja bele a könyvet.

Mildred, mintha csak megérezte volna, akadozva elkezdte: — Évente egyszer minden tűzör hazavihet egy könyvet, valami könyvet a régi időkben, hogy megmutassa a hozzátartozóknak, milyen ostobaság mindez, milyen idegessé, bolonddá teszi az embereket. Guy ma este meg akar lepni bennünket, fel akar olvasni néhány részletet, hadd lássuk, micsoda sületlenség volt az egész, és soha többé eszünkbe ne jusson hasonló butaság.

Montagk majd szétnyomta kezében a könyvecskét.

— Mondd: igen!

Ajka önkéntelenül is megismételte Faber szavait.

— Igen.

Nevetve kapta ki most Mildred a könyvet kezéből: — Nézd csak, ezt olvasd el. Nem, várj csak, itt van ez a muris vers, amit ma fölolvastál, megpukkad az ember rajta. Drágáim, egy szót sem értetek belőle, majd meglátjátok. Így valahogy hangzik: pam, papam, papam. Rajta, Guy, itt van, olvasd!

Montagk odapillantott a fellapozott helyre.

Fülében akár egy légy szárnycsattintása. — Olvasd!

— Mi is a címe, édes?

— Dover Beach. — Ajka egészen holt volt.

— Olvasd hát, szépen lassan, érthetően.

A szobában olyan meleg volt, akár a parázson, őt pedig hol forróság, hol jéghideg öntötte el; ott ültek hárman a széken, mint egy sivatagban, ő meg imbolyogva állt és várt, amíg Phelpsne elrendezgette selyemruháját és Bowlesne helyreigazította a haját. Akkor elkezdett olvasni, halk, akadozó, de sorról-sorra mind szilárdabbá, erősebbé váló hangon, belezengett a tiszta napfénybe a sivatag fölött, körülzúgta a vakító homokban ülő asszonyokat.

The Sea of Faith

Was once, too, at the full, and round earth's shore

Lay like the folds of a bright girdle furl'd.

But now I only hear

Its melancholy, long, withdrawing roar,

Retreating, to the breath

Of the night-wind, down the vast edges drear

And naked shingles of the world.

A szék megcsikordult az asszonyok alatt. Montagk végigolvasta a verset.

Ah, love, let us be true

To one another, for the world, which seems

To lie before us like a land of dreams,

So various, so beautiful, so new,

Hath really neither joy, nor love, nor light,

Nor certitude, nor peace, nor help for pain,

And we are here as on a darkling plain

Swept with confused alarms of struggle and flight,

Where ignorant armies clash by night.

Phelpsné halkan felsírt.

A másik kettő ott ült a pusztában, s nézte, hogy változik el az arca és sír mind erősebben. Ott ültek mozdulatlanul, furcsán meglepődve az érthetetlen zokogástól. Magát Montagkot is megfogta, föl-kavarta bensejét.

— Ss, ss — nyugtatta Mildred. — No, jól van már, Klára, most már rendben van, ügye, Klára, mit csinálsz, hát térj magadhoz, no, Klára, hát mi bajod.

— Én; én... — zokogta Phelpsné — ...nem tudom, nem tudim, igazán nem tudom, ó, ó...

Bowlesné fölkel s Montagkra villámlott: — Na látja! Tudtam én, hogy ez lesz belőle, de végig akartam csinálni ezt a komédiát. Tudtam, hogy ez lesz a vége. A versnek — könnyek, mindig mondtam: a versek — könny, borgóz, öngyilkosság, görcsök és nyomor, a versek — betegség, ostoba locsogás. Most láthattuk. Montagk, maga szörnyeteg, valóságos szörny, mocsok...

Faber hangja: — Most...

De Montagk már magától megfordult, a hamvasztókályhához lépett, és beleejtette a könyvet az éhes lángokba.

— Értelmetlen szavak, értelmetlen kínzó szavak — toporzékolt Bowlesné. — Minék kínozzák egymást az emberek? Hát nincs elég kín a világon enélkül is, még ilyesmivel is kínozni kell az embereknek egymást?

— Klára, kérlek, kérlek — fogta meg Phelpsné karját Mildred — gyere, most újra nevetünk most ismét bekapcsolhatjuk a családot. Hadd abba már, örüljünk újra. Ne sírj már, mindjárt kezdjük újra a zenebonát.

— Én nem — jelentette ki Bowlesné. — Én megyek haza. Ha látni akartok engem és az én családomat, rendben van, gyertek el, de én ebbe a bolondok házába be nem teszem a lábamat, amíg élek, az biztos.

— Csak menjen — mondta Montagk rámeredve. — Menjen haza s gondoljon az első férjére, aki otthagyta magát és a második férjére, akit elgázolt a turboautó és harmadik férjére, aki agyonlőtte magát, menjen haza s gondoljon arra a tucat magzatelhajtásra, amit végeztetett, csak menjen és gondolkozzék, gondoljon a császármetszésre és gyerekeire, akik utálják és gyűlölik, akár a mérget és az akasztófát. Menjen haza, és gondolkozzék el, hogy jutott idáig, és mit tett egész szánalmas életében, hogy ezt megakadályozza. Menjen már, menjen! — kiáltotta — mielőtt tette vetemednék és kirúgnám!

Ajócsapkodás. A ház megürült Montagk egyedül állt, a négy fal között, akár a hőember a jeges mezőn.

A fürdőszobában vízcsobogás. Hallotta, hogy önti üres markába Mildred az altató tablettákat.

— Montagk, maga bolond, úristen milyen átkozott bolond...

— Csend! — kitépte füléből a zöld kagylócskát és zsebre vágta.

Az tovább zümmögött: ... bolond, bolond...

Fel-alá botorkált a házban. Megtalálta a könyveket, Mildred a fagyasztógép mögé hányta. Egy pár könyv hiányzott már, tudta, hogy Mildred elkezdte lassan, biztosan egyenként eltávolítani a házból a robbanó anyagot, de most nem szidta magában, egészen elpiledt, önmagától is elidegenült. Szótlanul vitte ki a könyveket a ház mögé, és elrejtette a kerítés mellett a bokrok alá.

Akkor visszament a házba, s végigment rajta. — Mildred! — kiáltott be a sötét hálószobába. Csend válaszolt rá.

Kinn, amikor végighaladt a pázsiton, szolgálatba menet, igyekezett elkerülni tekintetével Clarisse McClellan sötét és elhagyott házát.

Útközben annyira szorongatta az a szörnyű ostobaság, amire az előbb elragadtatta magát, hogy nagyon nagy szüksége volt arra a melegségre és jóságra, ami a meghitt, halk éji hangokból áradt. Úgy tűnt fel neki, hogy egy hosszú élet óta ismeri Fabert. Valósággal úgy érezte most, hogy egy kettős lényre van, az egyik, Montagk, semmit sem tud, s arról is csak halvány sejtelme van, hogy milyen bolond is voltaképpen; de az öreg ember is ő, aki állandóan beszélt hozzá, amíg a földalatti a város egyik végéből a másikba ragadta, tartózatlan vad rohanásban. Tudta, hogy az elkövetkező napokon és éjjelenként, holdtalan sötét vagy félhold beragyogta éjjeleken az öreg folytatja szelíd duruzsolását, cseppenként, pelyhenként, szemenként megtölti lelkét szóval, míg végül, hiszen ezt is megígérte neki az öreg, ki nem csordul, és akkor nem lesz többé Montagk, hanem Montagk és Faber egy személyben, együtt tűz és víz, legvégül pedig, ha mindez összegyúródik benne és lassan megerjed, nem lesz többé sem tűz sem víz, hanem kiforrt bor. Két különböző, ellentétes dologból egy harmadik. Akkor majd, egy szép napon, átlát azon a bolondon, aki volt, s akit immár háta mögött hagyott. Hiszen már most érezte, hogy rálépett erre az új útra, hogy lassan kezd megválni attól, ami eddig volt, és távolodni tőle.